

КРИМІНАЛЬНА СПРАВА ЗА № 50045

Бачинський Микола Степанович народився 18 травня 1894 р. в м. Сквирі Київської губернії в родині бідного службовця. Національність — українець. Остання посада — начальник Української робітничо-селянської міліції, заступник народного комісара НКВС УРСР. Заарештований 17 липня 1937 р. Розстріляний 28 жовтня 1937 р. Реабілітований 29 червня 1959 р.

Знамення доби: народу повертається правдива історія, а історії — істина. У трагедії України в 20-30-х роках — трагічна доля мільйонів її людей. А серед них — Миколи Степановича Бачинського.

Перше, що впадає в очі, коли знайомишся з матеріалами архівно-слідчої справи Миколи Степановича, — це довгий перелік страшних злочинів, що були інкриміновані йому як учаснику організованої Балицьким * контрреволюційної групи. Вона нібито ставила собі за мету здійснити збройне повстання проти радянської влади в Україні ¹.

Перед нами позовклі від часу документи кримінальної справи за № 50045. Нарешті вони стали доступними для дослідників і відкрили можливість для об'єктивного висвітлення страшних часів, в яких жив і працював М.С.Бачинський.

Настав час розповісти правду про людину, яка тоді стояла на вершині піраміди органів НКВС УРСР.

Народився Микола Степанович 18 травня 1894 року в місті Сквирі Київської губернії у багатодітній родині службовця. Дитячі роки пройшли в рідному містечку. Закінчивши двокласне міське училище, Микола почав працювати. Це і вся освіта, яку він одержав протягом 43 років свого життя. Решту знань довелося здобувати самотужки.

Революцію 1917 року М.С.Бачинський зустрів з великим натхненням. З перших її днів, повіривши в гасла більшовиків, пристав до червоноармійського загону. У вересні 1918 року стає членом більшовицької партії ². По закінченні громадянської війни працює на партійній та державній роботі. У кінці 1925 року його переводять в органи НКВС України. У запеклій боротьбі з бандитизмом і злочинністю минуло 12 років.

Ніч з 16 на 17 липня 1937 року стала для Миколи Степановича трагічною. Працівники управління НКВС, його колеги, діяли звично і швидко. Без зайвих пояснень зайшли в будинок по вулиці Комуністичній, 517, зробили обшук у квартирі № 5 і заарештували її господаря — заступника наркома внутрішніх справ України, начальника української міліції ³.

У постанові за ордером № 7 на арешт Миколи Степановича значилось, що він є агентом іноземної розвідки, учасником правотроцькістської змови ⁴. Факт арешту члена партії органами НКВС був тоді цілком достатньою підставою для негайного виключення з лав ВКП(б).

Арештованого М.С.Бачинського довго в Києві не тримали, а одразу перевезли до Москви. На першому ж офіційному допиті Микола Степанович категорично відкинув висунені звинувачення, заявив, що вони

* В.А.Балицький — нарком внутрішніх справ України. (Прим. авт.).

не мають під собою жодних підстав. Тоді почалися тривалі нічні й денні допити. Слідчі застосовували усі дозволені й недозволені методи. «Ви заарештовані як зрадник народу, учасник антирадянської змови на Україні»⁵, — весь час йому тлумачив слідчий. Від нього вимагали не більше не менше, як визнати себе «активним учасником контрреволюційної повстанської націоналістичної фашистської організації в Україні, в яку його втягнув десять років тому назад В.А.Балицький»⁶. До речі, по цій справі вже була заарештована велика кількість працівників органів НКВС України.

Нестерпним болем було усвідомити Миколі Степановичу, що його кинули до в'язниці як «ворога народу». Якого народу? Того, якого він упродовж двох десятків років захищав і обороняв?

...Допити тривали. Виснажливі, жорстокі, «зациклені». Нарешті, катам вдалося добитися свого: через два з половиною місяці 31 серпня він пише заяву на ім'я наркома внутрішніх справ СРСР М.І.Єжова, в якій зізнається про свою причетність до контрреволюційної фашистської організації. Визнає, що займався шкідництвом проти радянської влади та всіма іншими «гріхами», які йому приписувались.

«Після довгого мовчання, я одумався і вирішив дати щиросердні показання, — пише Микола Степанович, — учасники антирадянської змови на Україні під керівництвом Балицького виконували плани повалення радянської влади на Україні...»⁷. Цього інквизиторам вдалося замало. Вони примусили його 17 вересня 1937 року не тільки визнати особисту вину, а й дати слідству свідчення проти колишніх співробітників: «Я, як учасник контрреволюційної змови, брав участь в усіх злочинах з працівниками органів НКВС України: Балицьким, Олександровським, Письменним, Сороцьким, Рубінштейном та іншими»⁸.

Для підсилення звинувачення було додано виписку з протоколу допиту Олександровського від 18 липня 1937 р., де зазначалось, що Бачинський підтримував погляди Балицького і доводив, що Україна в сьогоднішніх своїх кордонах — найбагатша країна в Європі..., що Україна (він брав за приклад Польщу) повинна стати незалежною країною, зі своїм історичним укладом і визнаними вождями, авторитетними і незмінними, як Пілсудський...⁹.

«Незаперечним» доказом для слідства була також заява Рубінштейна Н.Л. на ім'я наркома НКВС СРСР Єжова від 1 липня 1937 р., в якій він указував, що Бачинський «не вживав ніяких заходів до ворогів народу і провокаторів...»¹⁰.

Компрометуючі матеріали на Миколу Степановича Наум Львович Рубінштейн за підказкою слідчого значно розширив: «Усі учасники групи, починаючи з Балицького, були морально нестійкими. Кожної п'ятниці вони влаштовували пиятики в будинку відпочинку «Дідівщина» і на судні «Дніпро»... На цих зборищах були присутні жінки співробітників... Бачинський сам приводив жінок до Балицького»¹¹.

У своїй заяві свідок Ольшанський 7 липня 1937 р. на ім'я заступника наркома НКВС України Іванова писав, що Бачинський намагався зробити кращим своє життя... У поведінці його змальовували «баринським». Працюючи в міліції, Бачинський дивився на неї, як на свою «епархію», у справи якої ніхто не мав права втручатися¹².

До справи за № 50045 додані й інші документи, які нібито підтверджують контрреволюційне нутро заарештованого. Так, на допиті 26

липня 1937 р. сам Балицький розповів про те, як у 1936 році особисто ввів в організацію свого заступника Бачинського. «Він, як і я, звинувачував центральне та українське керівництво у перебільшенні своїх повноважень під час колективізації і репресій... Він говорив, що сталінське керівництво не може забезпечити оборону країни»¹³. По кримінальній справі М.С.Бачинського проходить велика кількість керівних співробітників органів НКВС України. Серед них:

1. Барг-Давидов — начальник паспортного відділення УРСМ НКВС УРСР.
2. Ряботенко Олександр Іванович — начальник Київської обласної міліції.
3. Шелигін — начальник політвідділення Київської обласної міліції.
4. Рубінштейн Наум Львович — особо уповноважений НКВС УРСР.
5. Сороцький Лев — начальник політвідділення УПВО.
6. Чирський Роман Антонович — начальник відділу кадрів НКВС УРСР.
7. Семенюк Петро Васильович — заступник начальника УПВО НКВС УРСР.
8. Рахліс — начальник СПО НКВС УРСР.
9. Брук — помічник начальника відділу СПО НКВС УРСР.
10. Бжезовський — заступник начальника ОО НКВС УРСР.
11. Якимович Іван Костянтинівич — начальник УТО.
12. Розанов Олександр Борисович — начальник УНКВС по Одеській області.
13. Словінський Леонід Геннадійович — начальник фінвідділу НКВС УРСР.
14. Карлсон Карл Мартинович — заступник наркома НКВС УРСР.
15. Цикліс Савелій Миколайович — начальник АХУ НКВС УРСР.
16. Шаров — начальник УНКВС по Київській області.
17. Соколов Петро — начальник відділу НКВС УРСР.
18. Елькін Юхим Давидович — начальник УПО НКВС УРСР.
19. Аузент Альберт Якович — начальник відділу НКВС УРСР.
20. Купчик Ісаак Юлійович — начальник відділу НКВС УРСР.
21. Селіванов Петро Мусійович — начальник Вінницького облуправління міліції НКВС УРСР.
22. Сергєєв — начальник політвідділу Одеської міліції.
23. Кук — начальник 2-го відділення Одеської міліції.
24. Дербенцев — начальник Дніпропетровської міліції.
25. Стрижевський Леонід Гнатович — заступник секретаря НКВС УРСР, секретар партійного комітету НКВС УРСР.
26. Кацнельсон Зіновій Борисович — заступник наркома внутрішніх справ України.
27. Балицький В.А. — нарком внутрішніх справ України.
28. Комаров Костянтин — начальник командирського відділення НКВС УРСР.
29. Михайлов Аркадій Миколайович — начальник відділення зовнішньої служби.
30. Шадзевін Юлій Миколайович — начальник УРСМ Київського обласного управління.
31. Джаваховець Микола Григорович — начальник Запорізького міського відділення міліції.

Всі вони були заарештовані й розстріляні. Слідчі не брали до уваги роз'яснення самого Бачинського у питаннях, що стосувалися його вини.

Таким чином, пильне око ежовщини відшукало чергову «антирадянську організацію». Цього разу — під керівництвом самого наркома внутрішніх справ УРСР В.А.Балицького.

Тепер слідство пішло швидко. Миколу Степановича поставили на так званий «конвейер», допитуючи по кілька діб без відпочинку. Звинувачення, як бачимо, надзвичайно тяжкі. Проте навіть поверхове ознайомлення з матеріалами слідства викликає серйозні сумніви щодо їхньої достовірності. Всі звинувачення ґрунтувалися лише на особистих зізнаннях заарештованого під час тортур та показань свідків.

28 жовтня 1937 р. особлива трійка НКВС СРСР винесла свій безжальний вирок: Бачинського М.С. розстріляти, майно, яке належить особисто йому, конфіскувати. У цей же день вирок було виконано ¹⁴.

Як було тоді прийнято, рідним про розстріл не повідомили. Дружина Ганна Миколаївна залишилася без чоловіка і без засобів до існування.

Викриття культу особи Сталіна вселило в людей надію на торжество справедливості. Справа М.С.Бачинського завдяки клопотанням дружини була переглянута. Постановою військового трибуналу Московського округу від 28 липня 1959 року М.С.Бачинського виправдали «за відсутністю складу злочину» ¹⁵.

Станіслав СКОТНИКОВ,
кандидат історичних наук, доцент.

ПРИМІТКИ

¹ Архів Служби безпеки України. – Спр. 50045. – Арк. 38.

² Там само. – Арк. 4.

³ Там само. – Арк. 2.

⁴ Там само. – Арк. ?.

⁵ Там само. – Арк. 37.

⁶ Там само. – Арк. ?.

⁷ Там само. – Арк. 28.

⁸ Там само. – Арк. ?.

⁹ Там само. – Арк. 173.

¹⁰ Там само. – Арк. 149.

¹¹ Там само.

¹² Там само. – Арк. 143.

¹³ Там само. – Арк. 189.

¹⁴ Там само. – Арк. 204.

¹⁵ Там само. – Арк. 205.